

V boj proti slabemu čtivu!

Zadnje tedne zopet poplavlja Slovenijo čtivo, ki ga ni mogoče priporočati. Od vseh strani dobivamo pritožbe zoper to početje. Vse pritožbe pa ne bodo nič zalegle, ako se ne vrže na trg protisredstvo. Za cenejši denar kaj boljšešega dati — to edino sredstvo bo zastavilo poplavo tega čtiva.

Opozarjamo vso slovensko javnost na tako sredstvo, ki je že na razpolago: **tednik »Nedelja«**. Na 16 straneh, ki so večje od oblike znanih romanov, z lepo naslovno sliko izhaja »Nedelja« vsak četrtek in prinaša poleg nedeljskega nabožnega čtiva tudi lepo povest in razne zanimivosti. **Dostavljena na dom ali po pošti stane mesečno le 2 Din. — Torej je večja, boljše vsebine in za polovico cenejša kot ti romani.** Posamezna številka stane 1 Din.

Zato zahtevajte povsod »Nedeljo«, v vsaki trafiki, kjer kupujete. Širite povsod »Nedeljo« — prijavite se ali nam

Uprava »Nedelje«, Maribor, Slomškov trg 20.

Novodobni Indijanec.

Bridko resničen je rek, ki se glasi: Kjerkoli je odmeval osvojitveni korak belega človeka, tamkaj so morali izginiti nekulturni — naravni narodi! Belo človeško pleme je zaneslo v novo odkrite kraje civilizacijo in z njo tudi pogubo potom šol, alkoholnih pijač in raznih bolezni.

Ako se je pa naravni človek uprl usiljeni civilizaciji, ga je beli brat prisilil v suženjstvo s strojno puško ali z bajonetom.

Vzglede iztrebljenja naravnih narodov bi lahko navedli zelo veliko, a hočemo tokrat omeniti le severoameriške Indijance.

Malokateri narod je pretrpel toliko preganjanj od strani belcev kakor Indijanci tekom 300 let. Nobeden narod ni bil izpodrinjen tako namenoma, ogoljufan in zdesetkovan kakor razna indijanska plemena po neizmerni Severni Ameriki.

V Združenih državah je bila ravno državna oblast ona sila, ki je takorekoč iztrebila in naravnost uničila čile, nadarjene in svobodoljubne Indijance.

Prvi so bili Holandci, ki so se spuštali iz odprtega morja v čolnih v reko Hudson River in prodirali naprej v notranjost indijanskih naselbin.

Ustanovitelj ameriškega mesta New York je bil Holanec Peter Sluyvesaut. Kupil je od Indijancev ozemlje, na kojem stoji danes ogromno mesto, za 20 dolarjev.

Z ustanovitvijo New Yorka in s prodiranjem Holancev po reki Hudson River so začeli načrtoma izpodrivati Indijance.

Evropejec ni držal nobene pogodbe, katero je sklenil z Indijancem, za mirne sklepe se ni zmenil, ker je smatral rdečkastočrno človeka za divjaka, katerega je treba iztrebiti potom nasilja.

Ubogi Indijanci so se po hudih odpo-

pošljite naslove onih, ki bi bili pripravljeni proti primerni nagradi razprodajati »Nedeljo« ob nedeljah pred cerkvami.

Za novo leto bo »Nedelja« preurejena, da bo splošno ugajala in bo vsak teden izplačevala nagrado naročnikom. — Za agitatorje razpisuje sledeče nagrade:

1. Za tri nove naročnike, ki so plačali vsaj za pol leta (Din 12) dobi vsak agitator lepo vezano knjigo: Sv. Evangeliji.

2. Za pet novih naročnikov, ki so plačali vsaj polletno (Din 12) dobi vsak agitator veliko Slomškovo sliko, ki si cer stane Din 25.

Vsak agitator pa mora prijaviti, koga je dobil in ko naročniki plačajo, dobi agitator obljubljeno darilo.

»Nedelja« se naroča in vse dopise je pošiljati na naslov:

Uprava »Nedelje«, Maribor, Slomškov trg 20.

rih ter bojih umaknili v notranjost dežele za reki Ohio in Mississippi.

Izza pravkar omenjenega pribežališča sta jih pregnala še dalje proti severu alkohol in jetika.

Konečno so jim odkazale Združene države posebne pokrajine — takozvane rezervacije, kjer so smela indijanska plemena prosto bivati, se gibati ter razvijati.

Še le pred dobrimi 30 leti se je spomnil tolikanj moderni beli Amerikanec, da se bile pokrajine sedanjih Združenih držav skozi tisočletja last rdečega plemena. Uvidel je vnebovpijoče krivice, s katerimi je zaslužila in pomorila Evropa Indijance in nekako 30 let je od tega, ko uživa severoameriški Indijanec prostost in je enakopraven z belokožcem.

Zopet vrnjeno svobodo so indijanska plemena lepo izrabila in danes najdemo po vseh mestih Amerike Indijance kot delavce, poljedelce, zdravnike, odvetnike, uradnike, trgovce, duhovnike, umetnike na odru ter v filmu, knjigovodje, strojnike in vojake.

V rezervacijah, ki so bile nekoč nakazane Indijancem za bivališča, so danes odkrili petrolejske vrelce, ki so vredni milijone in milijone dolarjev.

Koliko Indijancev je postalo kar čez noč milijonarjev, ker so prodali posest raznim petrolejskim družbam. Indijanski milijonarski bogataši nalagajo svoje premoženje v izobrazbo in modernizacijo svojih rdečkastočnih sobratov.

*

Odkod ribje olje?

Današnji svet bije boj proti jetiki in slabokrvnosti. Lek zoper omenjeno dvojno nadlogo mu nudi zdravnik potom zavživanja ribjega olja. Slabotni mestni otroci se razvijajo večkrat le z vsestransko zdravilnim ribjim oljem. Tudi za podeželane, ki se gibljejo ter živijo v svežem ter zdravem zraku, ne bo odveč, ako jim razložim, odkod je

prav za prav tolikanj rabljeno ter priporočano ribje olje.

Svetovnemu ribiškemu svetu je znana morska obal ob Norveški. Ribiči poznajo morska pristanišča, ki se imenujejo »Lofoten«.

Vsako leto meseca januarja romajo tod mimo neizmerne procesije ribe, koje nazivajo Norvežani »Drosch«. Od Norveške se rijejo dalje po morju do ruskega Severnega morja.

Od januarja vsacega leta do začetka aprila se zbere v pristaniščih Lofoten na 15 do 20 tisoč najbolj izurjenih ribičev z motornimi čolni, jadernicami in manjšimi ladjicami. Vse te množice izšolanih ribičev se pomikajo na raznih morskih vozilih z velikimi mrežami za procesijami rib, ki se od januarja do aprila drstijo (oplodujejo in ležejo neizmerne količine jajčec). Ribja procesija je široka na stotine metrov, globoka več metrov, leže jajčeca v globlini 50 metrov in nadaljuje svojo pot 5 do 6 tednov.

Najmanjši ribiški čoln ujame dnevno po 500 komadov rib različne velikosti.

Ko potegnejo ribe z mrežo iz morja v čoln, se začne takoj snaženje. Eden odreže glavo in jo vrže v posebno posodo. Drugi razpara ribi trebuh, tretji iztrebi čreva in jih požene nazaj v morje. Četrta se polasti najdragocenejšega — ribjih jeter.

Ko je priplul ali priveslal ribiški čoln v luk, obesijo iztrebljene in osoljene ribe na droge, da se na zraku posušijo. To je polenovka, ki prihaja v naše kraje in jo uživajo posebno po samostanih v 40 danskem postu pred Veliko nočjo.

Od »Drosch« ribe odrezane glave in iztrebljeno hrbenico zmeljejo v posebnih mlinih. Na ta način pridelana ribja moka je hrana za ptice v kletkah in eno najbolj iskanih gnojil.

Jetra od »Drosch« ribe pridejo takoj v posebne oljarne, kjer pridelujejo tolikanj priporočano ribje olje.

Statistično je dokazano, da dvignejo letno iz morja ob norveški obali štiri do šeststo milijonov komadov rib, katere prodajo kot polenovke, ribjo moko in zdravilno ribje olje.

Do 150 kmetskih domov

pogori vsako leto na ozemlju lavantinske škofije. Velika nesreča je to za našega kmeta. Težko najde dovolj pomoči v tej nesreči. V bodoče jo bo našel vsak, če bo celoleten naročnik »Slov. Gospodarja« pri svojem listu, ko v slučaju nesreče požara njegove stanovanjski hiše izplača Din 1000 podpore.

Najnovejše iz življenja mravelj.

Mravlje so že večkrat opisovali naši prirodoslovci. Imamo ravno Slovenci o mravlji od rajnega profesorja Erjavca sijajno razpravo.

Namen naslednjih vrst je, podati najnovejše o teh za čebelami najbolj marljivih živalcah.

Doslej je bilo znano, kako ljubijo mravlje čistočo v svojih bivališčih. — Vsak količjak prirodoslovec zna, kako znajo mravlje pogasiti gorečo svečo,

ako jo je kedo za poskus podtaknil mravljišču. Vse mravlje delavke se zberejo na mah in brizgajo tako dolgo v luč mravljično kislino, dokler ne ugasne usodepolna goreča sveča.

Sadjarji in vrtnarji znajo, da je mravljam najljubša slaščica od drevesnih uši. Ako namaže sadjar drevo s kako mažo, da ne bi lazile mravlje k ušem, napravijo živalce most. Nanosijo na mast toliko zemlje, da je narejen prehod po suhem.

Dr. Brun je opazoval v najnovejšem času pri rujavi vrtni mravlji sledeče:

Ako gradijo rujave vrtno mravlje ležšče za mladež, se poslužijo deževnega vremena. Kakor hitro začne padati dež, privrejo iz vseh kotov mravljišča. Vsaka prinese seboj v čeljusti drobec mokre zemeljske snovi. Z vso naglico zgradijo temelje soban in dvoran v katerih bodo počivala jajčeca. Ko je zgrajeno prvo nadstropje, se začne gradba drugega potom obokov. Ako zadenejo ravno pri prvem nadstropju na razne težkoče: kamenčkov, korenin, poganjkov itd., vsemu temu se znajo mojstrsko izogniti.

V nekaj urah je pozidana enonadstropna stavba, katero otipajo na pol slepe živalce s trepalnicami in jo presodijo, če je trpežna za valilnico naraščaja. Skrbno pazijo po končani zgradbi, da je izpostavljena toliko solnčnim žarkom, da se posuši in je odporna.

Pri navadnih gozdnih mravljah je opazoval profesor Wellenstein, da gradijo okrepčevalnice za svoje delavke. Teh stavb pod mravljiščem se smejo poslužiti najbolj pridne mravlje, ki so bile zunaj na delu ob času deževja.

Najbolj zanimivo je, kar nam popisuje profesor Götsch o onih mravljah, ki zbirajo žitna zrna. Ta vrsta živi ob neapeljskem zalivu v Italiji in krog mesta Zader v Dalmaciji.

Kakor hitro je naletela mravlja zbiralka na večjo skupino žitnih zrn, hiti z enim v matično mravljišče. Pri drugem povratku od zaloge že napravi met potjo skladišča in obvesti o tem tovarišice. Te izpopolnijo skladišča in tako roma s časom zaloga (seve malenkostna zaloga) s polja v mravljišče.

Neapeljska in dalmatinska mravlja gre celo tako daleč, da pritisne vsakega privlečenemu zrnčku svoj pečat potom kisline, katero ubrizgane na žito, kakor bi ga hotela zavarovati napram nepoklicanemu obisku. Zbrano zrnje druge mravlje v gnezdu s čeljustmi razmeljejo. Zmleto prepojijo s slinami in na ta način se pretvori škrob žita v sladkor.

Tako pridelani kruh služi mravljam za hrano v zimskem času.

Profesor Dofleins je opazoval pri pravkar omenjenih mravljah še tole: Te skrbne in pridne živalce znajo pripraviti iz žitnega zrnja hrano za mladiče, ki so se komaj izlegli iz jajčec.

Ko je žitno zrnje zbrano v shrambi za potomstvo, pazijo mravlje v jesenskem času na dež. Kakor hitro začne deževati, romajo z zrnjem na prosto in ga pustijo orositi od deževnih kapelj. Po dežju posije solnce in vzbudi v omočenem zrnju kal. Kakor hitro je žito pognalo klice, ga zvaličijo zopet v shram-

be. Nežne sveže poganjke potrgajo, zmeljejo v moko in pripravijo iz zmesi hrano za nežno mladež.

Ako požene vzkliko žito večje klice, kojih moka bi znala škodovati naraščaju, jih starejše mravlje polomijo od zrn in znosijo na posebno smetišče.

*

Ljubezen opice do mladiča.

Amerikanski doktor Tailor je bil poslan na državne stroške na otok Sumatra (med Avstralijo in Indijo), da bi ulovil za večji park z divjo zverino orjaško opico, ki se imenuje »Orang-Utan«.

Pred začetkom sumatraškega pragozda se je oglašil v vasi Katakai pri tamošnjem poglavarju. Domačin mu je dal proti dolarskemu plačilu na razpolago kot lovskega izvedenca lastnega sina in za prenos prtljage 20 prav krepkih nosačev.

Družba se je odpravila v pragozd ob eni uri v noči, oborožena s puškami, vrvmi, sekirami in močnimi kletkami za živi opičji plen.

Pot jih je vodila po gozdnih dolinah, preko gričev in manjših potokov, dokler ni posinilo jutranje solnce. — Pri prvih solnčnih žarkih se je prebudil južni pragozd iz nočnega spanja. Oglašili so se ptiči, opice, razne divje zveri in po zraku je završelo na milijone hroščev, žuželk ter muh.

Porivanje skozi špranje neizmernega pragozda ob vrišču godbi narave in živalstva je bilo mučno ter počasno. Povrh je bil jutranji hlad prav kratek in že je pričel dan z neznosno vročino.

Dnevna vročina je že morila skozi drevje ter rastline in oznanjevala skorajšnji konec goščave, ko je pred lovci nekaj grozno divjaško kričnilo. Domačini so uganili takoj, da jih je zagledal orjak med opicami — Orang-Utan. Še par opreznih korakov in pred družbo je stala opica v dolgosti dveh metrov, roki čisto do tal in neznansko kričala.

Visoko na drevesni kroni je sedela druga opica — samica z mladičem, ki se je matere boječe tiščal.

Pri pogledu na zaželjeno opičjo dru-

žino je dal dr. Tailor spremljevalcem znamenje, da plen obkrožijo in ga zajamejo živega. Ta načrt so spregledale opice in se pognale v beg. Prva je tekla samica ter vlekla za sabo mladiča, za družino se je umikal samec, ki se je drl na vse pretege.

Poglavarjev sin je bil resnega mnenja, da hoče zverjad iz gozda v močvirje, kjer se ji bo posrečil pobeg.

Amerikanec je stekel prvi za pobeglim plenom in za njim spremstvo iz trdih tal gozda v močvirje. Skraja se z grmovjem poraščena močvara ni tako udirala, a kmalu so tičali vsi s težko prtljago vred do kolen v blatu, pekoče solnce nad njimi, opičje družine nikjer. Ko so premišljevali: ali nazaj ali naprej, je priletela debela veja v hrbet nosaču, da se je zgrudil na tla. V grmovju je lomila Orang-Utan samica drugo vejo, da bi branila otroka. Doktor Tailor je pomeril in zadel mater v prsa: Ko se je zgrudila samica, je skočil mladič k njej in se je vreščéče oklenil. Čudno, da samca ni bilo videti in ne slišati! Nosači so mlado opico komaj in komaj odtrgali od ustreljene matere in jo zaprli v kletko. Z mladim ujetnikom in ubito opico so krenili nazaj iz močvirja v gozd, kjer so se lotili okrepčil po tolikem trudu in skrajno mučni poti.

Stara opica je ležala mrtva na tleh ob drevesu, kletka z mladcem je bila v sredini vesele družbe, ko je kričnilo izza orjaškega drevesa in je skočil samec proti kobači in jo hotel odnesti. Dvajset močnih pesti ga je pobilo na tla, ga zvezalo in zbasalo v najmočnejšo kletko. Ko se je prebudil iz omedlevice, je potrgal vse vezi ter kotal zaporno celico s sunki tako dolgo, dokler ni bila tik mladiča. Iz usmiljenja so zaprli skupaj očeta in sina. Samec ni odslej zavžil niti trohice ponujene hrane, ne da bi jo ponudil poprej mladiču.

Opičji plen iz Sumatre je prispel srečno v ameriški vrt za divje živali. Največja naslada radovednih Amerikancev je, da prihajajo od vseh strani in občudujejo živalsko skrb in ljubezen opičjega samca do neobglednega in matere oropanega mladiča.

Cene in sejmska poročila.

Mariborski trg. Na mariborski trg, dne 7. decembra so pripeljali špeharji na 61 vozov 189 zaklanih svinj. Kmetje so pripeljali 26 vozov krompirja, 8 voz čebule, 12 voz zelja, 22 vozov sene in 6 voz slame. Svinjsko meso so prodajali po 15—30, krompir 0.80—1.25, čebulo 2.50—3, zelje 0.50—3, seno 80—100, slamo 65 do 70. Pšenica 250, rž 2, ječmen 2, oves 150, koruza 2—2.50, ajda 1.75—2, proso 3, fižol 3—4. Kokoš 30—35, piščanci 30—40, gos 60—85, puran 65—115 Din. Česen 18—20, kislo zelje 4, kisla repa 2, gobe 1—2 Din. Jabolka 4.50—8, hruške 6—10, suhe slive 12 Din. Mleko 3, smetana 14—16, jajca 2 Din.

Mariborsko sejmsko poročilo. Na svinjski sejem dne 6. decembra 1929 je bilo pripelanih 265 svinj. Cene so bile sledeče: Mladi prašiči

5—6 tednov stari komad od Din 90—100; 7 do 9 tednov stari od Din 150—200; 3—4 mesece stari od Din 350—400; 5—7 mesecev stari od Din 450—500; 8—10 mesecev stari od Din 550—850; 1 leto stari od Din 1000—1400. 1 kg žive teže od Din 10 do 12.50; en kg mrtve teže od Din 17 do 18. Prodanih je bilo 193 komadov.

*

Gospodarska obvestila.

Kolje za vinograde in za sadno drevje, kakor vsake vrste rezan les prodaja ali zamenja za dobro vino Franjo Gulišek, Maribor, Razlagova ulica šte. 25. 1376

Kmetijska podružnica Maribor in okoliš opozarja, da je zdaj čas, prijaviti se za vstop ter plačilo udnine v znesku 20 Din. Najbolje je, da se to zgodi še v starem letu, najkasneje pa do 15. januarja 1930. Kakor je menda že vsakomur znano, se je Kmetijska